

## **BOSHLANG'ICH SINIF MATEMATIKA DARSLARIDA O'QUVCHILARDA AQLIY FAOLIYATINI RIVOJLANTIRUVCHI O'QUV SAVOLLARI VA ULARNING AHAMIYATI**

**Abdullayeva Nargiza Roxataliyevna**

Qo'qon davlat universiteti boshlang'ich ta'lim kafedrası katta o'qituvchisi,  
Boshlang'ich ta'lim yo'nalishi 2-kurs talabalari

**Omonova Mavluda Alisher qizi,  
Ashuraliyeva Mohinur Ergashali qizi**

**Annotatsiya:** Maqolada boshlang'ich sinf matematika darslarida o'quvchilarning aqliy faoliyatini rivojlantirishda muammoli savollardan foydalanish orqali ongni rag'batlantirish va ijodkorlikni keltirib chiqarish haqida so'z boradi. Bu o'rganilayotgan ob'ektlarning kundalik, odatiy ko'rinishini aylantirish, o'zgartirish va aqliy faoliyatning odatiy usullarini o'quvchi uchun o'ziga xos, yangilariga o'zgartirishni anglatadi, shuning uchun kreativ jarayonda bolalar aqliy mahsuli yaratiladi.

**Kalit so'zlar:** kreativlik, muammo, ijodiy fikr, kreativ fikrlash, tarkibiy asoslar, ijodiy qobiliyat, hissiy-baholash

Boshlang'ich sinf – o'quvchilarning asosiy bilim va ko'nikmalarini shakllantirishda eng muhim bosqichdir. Ushbu davrda ularning fikrlash qobiliyatini rivojlantirish, ijodkorlikka undash va muammolarni hal qilish ko'nikmalarini shakllantirish alohida ahamiyat kasb etadi. Matematika darslarida aqliy faoliyatni rivojlantiruvchi savollardan foydalanish esa bu jarayonning ajralmas qismidir.

Boshlang'ich sinf o'quvchilarini matematika darslarida ijodiy ishlashga o'rgatish ham hozirgi davrning dolzarb masalalaridan biri hisoblanadi. Boshlang'ich sinflarda matematik ta'limni to'g'ri yo'lga qo'yish va amalga oshirish, o'quv dasturida ko'satilishicha, o'quvchilarning mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini, o'z fikrlarini mustaqil bayon qila olish malakalarini tarkib toptirishni, egallagan bilimlarini o'zlarining kundalik faoliyatlarida qo'llay olishlari, hamda ta'limning keyingi, o'qitishning yuqoriroq bosqichida o'qishni davom ettirishlari uchun ularning matematik tayyorgarligini ta'minlashdan iboratdir.

Kreativ fikrlash o'quvchilarga muammolarga yangicha yondashish, innovatsion g'oyalar ishlab chiqish va mustaqil fikrlash imkonini beradi. Ayniqsa, matematika kabi aniq fanlarda ijodiy fikrlashni rivojlantirish orqali o'quvchilar:

- Masalalarni turli yo'llar bilan yechishni o'rganadilar;
- Analitik va mantiqiy fikrlash ko'nikmalarini mustahkamlaydilar;
- O'z bilimlarini amalda qo'llashga tayyor bo'ladilar.

### **Kreativ savollar turlari**

Kreativ fikrlashni rivojlantirish uchun darslarda quyidagi turdagi savollardan foydalanish tavsiya etiladi:

1. **Muammoli savollar:** O‘quvchilardan masalani hal qilishning bir necha usullarini topishni so‘rash mumkin. Masalan, “Agar 12 ta olmani uchta bolaga har xil usulda taqsimlash kerak bo‘lsa, qanday taqsimlash usullari mavjud?”
2. **Tasavvurga asoslangan savollar:** Ushbu savollar orqali o‘quvchilar tasavvurlarini ishga soladi. Masalan, “Agar sonlar hayvon bo‘lsa, ular qanday harakat qilgan bo‘lardi?”
3. **Tahliliy savollar:** O‘quvchilardan berilgan ma’lumotlarni tahlil qilib, xulosalar chiqarish talab qilinadi. Masalan, “Ikki xil ko‘rinishda tuzilgan diagrammalardan qaysi biri eng samarali?”
4. **Ijodiy masalalar:** Yaratishni talab qiluvchi topshiriqlar. Masalan, “Matematik shakllardan foydalanib o‘z shahringizning xaritasini tuzing.”

#### **O‘quv savollaridan foydalanish usullari**

Matematika darslarida kreativ savollarni samarali qo‘llash uchun quyidagi usullardan foydalanish mumkin:

1. **Jamoaviy muhokamalar tashkil etish:** O‘quvchilar kichik guruhlariga bo‘linib, savollarni muhokama qiladi va yechimlarni taqdim etadi. Bu usul hamkorlikda ishlash ko‘nikmalarini rivojlantiradi.
2. **O‘yinli yondashuv:** Matematik savollarni o‘yinlar shaklida tashkil etish o‘quvchilarning qiziqishini oshiradi. Masalan, matematik jumboqlar yoki boshqotirmalar orqali kreativ fikrlashni rag‘batlantirish.
3. **Refleksiya va tahlil:** Har bir dars so‘ngida o‘quvchilarni yechilgan masalalar haqida fikr yuritishga undash, bu orqali ularda chuqurroq tushuncha shakllantirish.

Boshlang‘ich sinf matematika darslarida kreativ fikrlashni rivojlantiruvchi o‘quv savollari nafaqat matematik bilimlarni mustahkamlaydi, balki o‘quvchilarning ijodkorligini, analitik va mantiqiy fikrlash qobiliyatlarini ham rivojlantiradi. O‘qituvchilar mazkur savollarni to‘g‘ri tanlab, samarali usullar bilan qo‘llasa, ta‘lim jarayoni yanada qiziqarli va samarali bo‘ladi.

Hozirgi sharoitda boshlang‘ich sinflar o‘qituvchisining bosh vazifalaridan biri o‘qitishda bu imkoniyatlardan to‘la va samarali foydalana olishidan iboratdir.

#### **Adabiyotlar:**

1. Jumaev M.E., Tadjiyeva Z.G`. Boshlang‘ich sinflarda matematika o‘qitish metodikasi. (O‘O‘Y uchun darslik.) Toshkent. “Fan va texnologiyai”, 2005y
2. Rokhataliyeva, A. N. (2022). Teaching of mathematics on the basis of advanced international experiences. *Web of Scientist: International Scientific Research Journal*, 3(7), 50-55.
3. Rokhataliyeva, A. N., & Kadraliyevich, A. A. (2022). Didactic foundations of improving the creative activity of future mathematics teachers by means of information and communication technologies. *Emergent: Journal of Educational Discoveries and Lifelong Learning*, 3(7), 1-5.
4. Roxataliyeva, A. N., & Gulomova, Y. S. (2021). Teaching Children Problem-Solving in Preschool. *Middle European Scientific Bulletin*, 9.
5. Абдуллаева, Н. Р. Математикани ўқитишда ўқувчиларни креатив фаолиятини ривожлантиришнинг дидактик тамойиллари. “JOURNAL OF

*INNOVATIONS IN SCIENTIFIC AND EDUCATIONAL RESEARCH” VOLUME 1, ISSUE 6, 119.*

6. Shoqosim o'g'li, A. U., Rahimovna, T. O. R., Mamasiddiqovna, A. N., Mamasoliyevich, T. R., & Roxataliyevna, A. N. (2022). Technologies For Improving The Quality Of Educational Results Of Schoolchildren By Developing A Personalized Model Of Teaching Mathematics Through Interactive Stories. *Journal of Positive School Psychology*, 6(11), 1354-1365.